

**RELIGIOUS PERSECUTION: PERSPECTIVES
FROM THEOLOGY AND MISSIOLOGY**
ROBERT LILLEAASEN OG CHRISTOF SAUER (RED.)
VERLAG FÜR KULTUR UND WISSENSCHAFT, 2025
460 SIDER

Anmeldt af Henrik Ertner Rasmussen

Antologien er bind 3 i serien »Christians under Pressure: Studies in Discrimination and Persecution«. De foregående bind er 1) *Fruitful Minorities: The Witness and Service of Christian Communities in Predominantly Islamic Societies* samt 2) *Overcomers: God's Deliverance through the Ethiopian Revolution as Witnessed Primarily by the Kale Heywet Church Community*.

At udgivelsen ikke kun har kirkehistorisk interesse, men er yderst aktuell som reflekterende teologi, mens den bliver til, herunder i forbindelse med kristenforfølgelser som de sker akkurat nu, fremgår af citatet fra bagsiden af publikationen: »Theology and mission are not developed in a vacuum - they are forged in the lived experiences of believers, including those who suffer for their faith. Therefore, Christians must be equipped to address the challenges of persecution, discrimination, and harassment in both historical and contemporary contexts«.

Programmatisk erklæres det: »Persecution has shaped the identity, theology, and mission of the Church«. Det er vanskeligt, for ikke sige umuligt at se en logisk fremadskriden i antologiens artikler, men det har helt klart ikke været intentionen, at der skulle være det. Hver artikel for sig er læseværdig i egen ret.

Forfølgelse af kristne ses i dag i kontekst af menneskerettighederne og international lov, men emnet »forfølgelse for troens skyld« har rødder langt tilbage i Det Gamle Testamente og i Apokryferne, især Makkabæerbøgerne, hvor fastholdelsen af troen og profetiens sandhed samt konsekvenserne deraf skildres.

Det Gamle Testaments skildringer af profetisk nidkærhed for Herren kaster et tvetydigt skær over, hvad denne nidkærhed indebærer. At slå ihjel i Guds navn anses for ret og rigtigt. Pinehas udvikler sig fra Numeri til Josvabogen fra zelot til diplomat, hvilket for nogle kommentatorer indikerer en tvetydighed i forhold til

drab med henblik på at bevare troens renhed i folket. Vedrørende Elias citeres en rabbinisk kilde, som viser, at den jødiske tradition er bevidst om, at Elias ikke bare er en troshelt, når han selv engagerer sig i forfølgelse af andre for deres religiøse opfattelse. Også nyere eksegeter kaster et tvetydigt lys over Elias' personlighed og gerninger, der skiftevis gøres efter Guds udtrykkelige befaling og på eget initiativ. Voldshandlingerne på Karmel hører til den sidste kategori, og indirekte danner de baggrund for, at Elias erstattes af Elisha.

Makkabærbøgerne er sammen med den øvrige jødiske tradition interessante i og med, at de nævner måder, hvorpå martyrier skete, måder som er omtalt i Hebræerbrevet 11,37 og som ikke er nævnt i den gammeltestamentlige kanon. Esajas blev for eksempel ifølge traditionen savet midt over. Kapitlet diskuterer makkabæernes motiver for deres kamp for og accept af døden for at følge deres religion. Endvidere gives der en analyse, der viser forskellene mellem de enkelte makkabærbøger og deres skopus.

I afsnittet om forfølgelse i Det Nye Testamente diskuteres den sprogbrug, der anvendes i de miljøer, der fokuserer på forfølgelse af kristne, eller hvor man netop undgår direkte at nævne forfølgelse. Der tales om «trængte» kristne eller kristne, der udsættes for »prøvelser«. Der præsenteres forskellige kriterier ud fra hvilke, man kan bruge de forskellige betegnelser. Nogle går ind for at kalde det forfølgelse, så snart kristne udsættes for diskrimination i lokalsamfundet eller i samfundet som helhed, mens andre mener, at der skal

mere til, for at man kan tale om egentlig forfølgelse.

I flere af antologiens kapitler problematiseres den sprogbrug, der anvendes af forskellige organisationer der støtter forfulgte kristne med henblik på »markedsføring« af disse organisationers sag. Dog er der indiskutabelt behov for, at kristne verden over bliver opmærksomme på, at kristenforfølgelse ikke blot hører Ur- og Oldkirken til, men har fulgt kirken gennem alle dens historiske epoker.

I Det Nye Testaments egne tekster opregnes de forskellige aspekter af forfølgelse, både dem som Jesus selv og som hans disciple oplevede, herunder udelukkelse af lokalsamfundet, hån, falske vidnesbyrd, fysisk vold og henrettelse.

Responsen på forfølgelse kunne være flugt eller overgivelse til domstole og straf i form af fængsel, landflygtighed eller henrettelse. Under alle omstændigheder er NT ikke tavs om, hvordan forfølgelse psykisk påvirker ofrene. At hævnfølelse på grund af den uretfærdighed, der overgår ofrene for forfølgelse, ikke er fremmed, fremgår for eksempel af Johannes' Åbenbaring 6,10.

Forfølgelse mod kristne begået af kristne, endda inden for samme trossamfund i en intra-kirkelig konflikt, er almindeligvis et underbelyst emne, men det tager Finn Aa. Rønne op i sin artikel om de problemer, som fornyelsesbevægelser inden for Den Ethiopiske Tewahedo Kirke har oplevet. Her gør Rønne opmærksom på en distinktion, som også nævnes af Sauer og Nel i deres artikel: »Sauer and Nel (2025) also assert that it is essential to distinguish between the intention to

discriminate on religious grounds and religiously motivated persecution«.

Sara Afsharis artikel »From Good Friday to resurrection« er specielt spændende, fordi hun selv som iransk kristen har oplevet forfølgelse på første hånd. Teologisk kalder hun kirken til at betragte situationen ud fra påskelørdag. Jesu disciple er spændt ud mellem den ødelæggelse, som langfredag har udsat deres fællesskab for, og Kristi opstandelse påskemorgen, en morgen de næsten ikke turde håbe på. Hun ser kirkens situation nu også som en påskelørdag med tavshed og mangel på artikulation af, hvad der faktisk sker, i hvert fald i den teologiske diskurs.

Påskelørdags-teologien handler om Guds deltagelse i menneskets lidelse gennem Kristi nedfart til dødsriget, som ikke blot er en prædikentur til »de ånder, der var i forvaring«, men en total nedtur til der, hvor mennesket er allermost fornedret. Hele treenigheden deltager i denne lidelse med henblik på den fuldkomne genløsning af mennesket. Den forfulgte kirke skal se sig selv som levende i en påskelørdag i håbet om opstandelsen, men måske uden muligheden for selv at se den i dette liv. Kirken som helhed skal i solidaritet med den forfulgte kirke også leve, som om den var i samme situation. Afsharis anden artikel er en kritik af den 4. Lausanne-kongres' behandling af emnet kristenforfølgelse, hvor hun bruger det samme udgangspunkt.

Kapitel 11 er »en teologi om flugt fra forfølgelse« og behandler de bevægelsesgrunde, der kan være for flugt fra eller forbliven under forfølgelse. Flugt bliver af

nogle kirkefædre direkte set som apostasi, for eksempel af Tertullian; men i kirkehistoriens løb har der været eksempler på, at selv ledere har måttet flygte, ofte med deres menigheder. At lytte til, hvad Gud vil, er vigtigt, fordi mange motiver for flugt kan være på spil, for eksempel økonomiske, men også ønsket om at fortsætte tjenesten for Gud under vilkår, som ikke umiddelbart er livstruende. Her er bibelske eksempler, der taler for sig selv, både i Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente. Forsøg på at få nutidige konvertitter fra islam i tale om deres grunde til at flygte fra forfølgelse viser kompleksiteten i deres situation, hvor et interview kan medføre forfølgelse af venner og ikke mindst familie, der kan presses af myndigheder til at angive den frafaldne.

Et afsnit om pastoral omsorg for kristne flygtninge, der skal repatrieres, påkalder sig speciel opmærksomhed. Hvordan skal man som præst i Danmark rådgive en afghansk kristen om at leve som kristen i sit hjemland? Og hvordan skal man rådgive asylansøgere på asylcentre, hvor konvertitter fra islam oplever forfølgelser fra muslimer? Der er ingen lette svar, men der er gjort grundigt rede for, hvad der bør være god praksis fra præsters side i kontakten med asylansøgere og myndigheder.

Robert Lilleaasens artikel handler om følgeskab (»followership«) og lederskab i forfølgelsessituationer. Det er altafgørende at ethvert medlem af en kristen menighed gør sig klart, at kaldet til at påtage sig lederskab er en pligt, der følger af at efterfølge Kristus. Det er livsnødvendigt for, at menigheden bevarer troen, når en

leder sættes ud af spillet ved for eksempel at blive slået ihjel eller sat i fængsel.

En diskussion om fornægtelse af troen som overlevelsesstrategi for den enkelte, der oplever forfølgelse, er yderst relevant set i lyset af kirkehistoriens eksempler på splittelser forårsaget af spørgsmålet om, hvorvidt folk, der i forfølgelsessituationen fornægtede troen for at bevare livet, kunne genindlemmes i menigheden.

At også katekese for børn bør adressere temaet forfølgelse i søndagsskoler og andre sammenhænge, hvor børn undervises i troen, bliver behandlet i Tonje Belibis artikel. Den undersøger, hvordan eksisterende undervisningsmaterialer inddrager dette, og peger på, at viden om børns psykologiske udvikling og måden, hvorpå troen formidles til børn, er to ting der bør gå hånd i hånd. I Den katolske Kirke er meget givet på forhånd i og med at vigtige helgener, som præsenteres i katekesen, også er martyrer. Det økumeniske og lutherske materiale indeholder også forfølgelsesaspektet som noget, der ikke skal undgås, men præsenteres med skønsomhed og varsomhed, alt efter hvilke aldersgrupper der er mål for undervisningen.

Hvordan behandles forfølgelse i norske præsters prædikener? Knut Kåre Kirkholm har stillet sig den opgave at undersøge dette og har indhentet prædikener fra forskellige lutherske kirkesamfund, hvor cirka 25 % responderede på forespørgsler om at få tilsendt en prædiken. Det kunne være interessant at foretage en tilsvarende undersøgelse i Danmark! Prædikenerne har i mange tilfælde en lidt simplistisk tilgang, hvor der for eksempel ikke redegøres for, at kristne udsættes for

forskellige grader af forfølgelse fra almindelig, men systematisk latterliggørelse af troen til fængsling og ultimativt drab på troende.

Den missiologiske synsvinkel på relationen mellem konversion og forfølgelse som følge deraf er vigtig. Ikke mindst for dem som skal forkynde evangeliet og lede menigheder i en fjendtlig kontekst. Tertullians ord om martyrerne som kirkes udsæd kommer frem og behandles både her og i andre af antologiens kapitler.

Bad Urach-erklæringen (BUS), som i 2010 i den evangeliske verden var en vigtig milepæl i teologien om kristenforfølgelse og martyrium, bliver genbehandlet af nogle af denne erklærings egne forfattere. Skyldigt hensyn bliver taget til den kritik, der i mellemtiden er blevet formuleret. Artiklen indeholder udførlige oversigtsskemaer, som gør det rimeligt let at se, hvordan receptionen har været i forskellige områder af verden, hvilken brug der er blevet gjort af den i hvilken kontekst, og hvilke mangler der burde udbedres. Antologien kan ses som et forsøg på at italesætte underbelyste aspekter i BUS.

Den sidste artikel er af Duane Alexander Miller. Den tager Jobs bog op som et i konteksten yderst relevant skrift, hvor Job er en person, som de forfulgte kristne i deres lidelser kan spejle sig i. Miller skriver ud fra sin årelange erfaring med forfulgte kristne, især fra Mellemøsten, både kristne fra kristen baggrund og konvertitter fra islam. Han stiller det ubekvemme spørgsmål, om kirken i sin iver for religionsdialog kommer til at glemme de forfulgte brødres og søstres lidelser og ikke

har relevante svar på, hvad den skal stille op over for en lidelse, som Gud åbenbart tillader, men finder Satan som den udøvende magt bag forfølgelsen. Miller er ikke bleg for at nævne det sataniske, der ligger i den forfølgelse, som muslimer udsætter kristne for.

Indtrykket ved læsning af antologien er lige så mangefacetteret som de enkelte artikler. Nogle artikler indeholder udførlige faktaskemaer, der er lette at overskue, hvis man har nogenlunde sans for emnet. Over for dette står især Sara Afs-haris nærmest poetiske, men ikke mindre nødvendige teologi. Hverken de teoretiske eller praktiske retningslinjer, der kommer til udtryk i antologien, kan undværes. Enhver praktiker i organisationer, der arbejder med fortalervirksomhed for og hjælp til forfulgte kristne, gør vel i at deltage i den bevidstgørelsesproces, som antologien er en del af.